

УДК 685.589

ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ ЯК ФАКТОР ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЇХ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ЗА УМОВ ЧЛЕНСТВА УКРАЇНИ В СОТ

В.В. ЛОЙКО

Київський національний університет технологій та дизайну

У статті розглянуто сучасний стан інноваційної діяльності промислових підприємств з урахуванням досвіду іноземних компаній, обсягів експортних операцій за останні роки, а також окреслені напрями активізації інноваційної діяльності промислових підприємств

На розвиток економіки на сучасному етапі впливають кілька вагомих чинників: глобалізація, світова криза та значні темпи розвитку науки та техніки. Ці чинники обумовлюють зміни в усіх сферах життя суспільства. За помітно короткий період часу економічна глобалізація змінила економічний порядок світу та привнесла нові можливості та нові задачі. В зв'язку зі вступом України в 2008 р. до Світової організації торгівлі (СОТ), дуже актуальним стає питання забезпечення конкурентоспроможності вітчизняних промислових підприємств на інноваційній основі.

Об'єкти та методи дослідження

У наукових дослідженнях відомих вітчизняних та зарубіжних вчених С.В. Валдайцева, О.І. Волкова, В.М. Гейця, А.П. Гречан, В.В. Гончарова, М.П. Денисенка, Б.Є. Кваснюка, В.П. Семиноженка, Р.А. Фахтудінова, Б. Санто та ін. розглянуто питання забезпечення конкурентоспроможності суб'єктів господарювання шляхом впровадження інновацій. Втім окремі аспекти цієї проблеми потребують подальшого розвитку.

Необхідність подальших сучасних досліджень викликана тим, що питанню проблеми управління інноваційною діяльністю підприємств присвячена достатня кількість публікацій, проте ряд питань щодо інноваційної діяльності підприємств за умов членства України в СОТ та сучасного стану економічної кризи, недостатньо розроблені та досліджені. На сучасному етапі для підвищення конкурентоспроможності вітчизняних підприємств на світовому ринку необхідно приділяти увагу саме інноваційній діяльності підприємств.

Постановка завдання

Метою даної публікації є аналіз інноваційної діяльності промислових підприємств України та узагальнення досліджень у сфері управління інноваційною діяльністю та підвищення конкурентоспроможності вітчизняних підприємств на її основі.

Результати та їх обговорення

За даними Всесвітнього економічного форуму Україна займає 32 місце за індексом глобалізації серед 62 країн. У той же час за глобальним індексом конкурентоспроможності серед 131 країни наша країна в 2008 р. займала лише 73 місце [1]. Економіка України з кожним роком стає все більш відкритою. В українській економіці домінують переважно експортери та імпортери. За рейтингом 500 найбагатших компаній України перші місця в 2007 р. посіли такі компанії: гірничо-металургійного комплексу 77 компаній, будівельні – 70 компаній, авторинку – 20 компаній, а також нафтогазові компанії. У рейтингу майже не представлено високотехнологічні компанії та компанії сфери послуг.

За результатами рейтингу можна виявити системні проблеми економіки країни, а саме: висока енергоємність виробництва, низька інноваційна активність більшості компаній, недостатня якість продуктів виробництва [2]. Жодне підприємство легкої промисловості не ввійшло в рейтинг 500 самих багатих компаній України.

Проаналізувавши іноземний досвід, доходимо висновку, що багато компаній, які спеціалізуються на виготовленні та продажу одягу, мають досить високий рівень прибутків. Так, наприклад, відома компанія Великобританії Marks and Spenser group plc за останні 4 роки майже подвоїла прибуток від операційної діяльності. Найголовнішим чинником прибутковості компанії є інновації. Зробивши прогноз на основі статистичних методів стосовно демографічної ситуації та потреб споживачів, які зберуться і навіть, за прогнозом, збільшаться в майбутньому, компанія Marks & Spenser дійшла висновку, що необхідно впроваджувати інновації з метою забезпечення якості продукції та ведення бізнесу. Компанія Marks & Spenser взяла за мету перетворити свою потужну систему інтеграції з постачальниками на гнучку інфраструктуру, яка б була орієнтована на клієнтів та дала можливість оперативного реагувати на потреби споживачів. Компанія Marks & Spenser зробила ставку на глобальну стратегію. Кількість країн, в яких ця компанія має власні магазини з кожним роком зростає. Вітчизняні швейні підприємства ще не готові до активної глобалізації а ні за рівнем інтернаціоналізації підприємницької діяльності, а ні за структурою товарної пропозиції. Найвищим рівнем інтернаціоналізації є виникнення та функціонування глобальних ринків, де існують єдині вимоги до товаровиробників.

Пошук та утримання своєї позиції на міжнародних ринках для вітчизняних підприємств за умов членства України в СОТ стає дедалі актуальнішим. Стратегія цінової конкуренції у випадку, коли українське підприємство виходить на світовий ринок з аналогом вже існуючої продукції, втрачає свою ефективність. В сучасних умовах господарювання конкурентні переваги будуть мати ті підприємства, які запропонують продукцію, яка не має аналогів у світі, або продукцію, що вже є, але з додатковими споживчими якостями. У «Державній програмі розвитку промисловості на 2003 – 2011 р.р.» [3] стратегія технологій, що лідирують, визначена урядом як переважаюча для української промисловості; на другому місці – стратегія копіювання продукції і на третьому – інноваційно-проривна стратегія. Інноваційна – проривна стратегія визначена в «Державній програмі...» актуальною для машинобудування, ракетно-космічного комплексу, паливо-енергетичного комплексу та інформаційних технологій. Аналіз діяльності підприємств легкої промисловості, показує, що інноваційна стратегія розвитку для них також є актуальною. За наведеною динамікою інноваційно активних підприємств (табл.1) можна зробити висновок, що кількість інноваційно активних промислових підприємств зросла за останні 4 роки на 113 підприємств або на 8,3 %. Найбільш питома вага інноваційно активних підприємств у переробній промисловості (15,7 % в 2007 р.). Лідерами інновацій є підприємства нафто перероблення (33,3 % в 2007 р.) та хімічного виробництва (30,4% в 2007р.) [4]. У легкій промисловості кількість інноваційно активних підприємств за останні чотири роки зменшилась на одне підприємство і стабільно складає лише 10,5% від загальної кількості підприємств. Для порівняння: у Німеччині 43,4 % промислових підприємств є інноваційно активними, у Франції – 29,2%, в Польщі – 12,5%. З 2007 р. під інновацією розуміють «введення у вживання будь-якого нового або значно вдосконаленого продукту» [4]. Інновація є новою для ринку, коли підприємство, що впровадило інновацію, виводить її на ринок.

Продукція вважається інноваційною для підприємства, якщо має навіть мінімальний рівень новизни для підприємства. За таких умов продукція вітчизняних підприємств, яка вважається інноваційною на внутрішньому ринку, може не бути такою для зовнішнього ринку, і цей фактор треба враховувати.

Таблиця 1. Динаміка кількості інноваційно активних промислових підприємств

	2004		2005		2006		2007		Відхилення 2007 до 2004, %
	Усього	% до загальної кількості підприємств	Усього	% до загальної кількості підприємств	Усього	% до загальної кількості підприємств	Усього	% до загальної кількості підприємств	
Промисловість	1359	13,7	1193	11,9	1118	11,2	1472	14,2	+ 8,3
Добувна промисловість	34	6,3	29	5,4	26	4,8	33	5,9	-2,9
Переробна промисловість	1294	15,4	1132	13,3	1058	12,4	1379	15,7	+ 6,6
В тому числі легка промисловість	77	10,5	74	9,9	53	7,3	76	10,5	- 1,3

Складено за даними [4].

Аналіз динаміки експортних операцій з іншими країнами світу (табл. 2) свідчить про збільшення обсягів експортних операцій вдвічі за останні 8 років, збільшення на 6,9 % питомої ваги експортних операцій в порівнянні з країнами СНД та зменшення на 2,14 % питомої ваги експорту до Європи.

Таблиця 2. Динаміка зовнішньої торгівлі товарами (експортні операції), млн. дол. США

	2000		2005		2006		2007		Відхилення 2007 до 2000, %
	Усього	%	Усього	%	Усього	%	Усього	%	
Усього	14572,5	100	34228,4	100	38368,0	100	49296,1	100	+ 238,3
Країни СНД	4497,5	30,86	10730,6	31,35	12663,5	33,0	18614,6	37,76	+ 313,9
Інші країни світу	10075,0	69,14	23497,8	68,65	25704,5	67,0	30681,5	62,24	+ 204,53
Європа	4680,2	32,11	10881,4	31,79	12625,5	32,91	14773,8	29,97	+ 215,70
Азія	3437,9	23,60	8377,4	24,47	8133,8	21,19	10354,0	21,02	+ 201,17
Африка	731,5	5,02	2393,9	6,99	2373,3	6,19	2792,0	5,67	+ 281,69
Америка	1217,5	8,36	1831,2	5,35	2550,9	6,65	2686,3	5,46	+ 120,64
Австралія і Океанія	7,0	0,05	13,7	0,05	17,9	0,06	15,7	0,05	+ 124,28

Складено за даними [4].

Пріоритетність у галузі технологій є характерною ознакою нинішнього етапу розвитку економічно розвинутих країн. Значна частка вітчизняних підприємств легкої промисловості ще не оволоділа сучасними чинниками конкурентоспроможності, що є підставою до їх стратегічного відставання. Ступінь зносу основних фондів підприємств легкої промисловості склала в 2007 р. 56 % [4]. Якісний розвиток підприємств легкої промисловості є можливим лише за наявності сучасних основних фондів. Неможливо виробляти сучасну продукцію на застарілому обладнанні. Важливим джерелом фінансування технологічних нововведень є амортизаційний фонд підприємства. В сучасних умовах доцільно було б рекомендувати підприємствам використання прискорених методів амортизації для накопичення достатнього рівня фінансування заміни обладнання.

Найважливішим принципом реалізації інноваційної стратегії є її фінансування та ефективне використання інвестицій. У 2007 р. частка державного фінансування інноваційної діяльності промислових підприємств склала 1,3 % від загального обсягу фінансування; 73,3 % – це власні кошти підприємств.; кошти вітчизняних інвесторів склали всього 0,2 %; кошти інвесторів іноземних держав – 3%; інші джерела – 21% [4]. У промисловій сфері потрібно визначити пріоритети розвитку, оскільки повне фінансування всіх галузей промисловості України сьогодні здійснити важко. Важливо залучати всі можливі ресурси до фінансування інноваційних проєктів. Для цього більшості промислових підприємств слід переглянути свої стратегії розвитку.

Одним із напрямів покращення інноваційної діяльності підприємств та надійним джерелом інновацій є демографічні зміни, проте використати його зможе лише те підприємство, яке проводить маркетингові дослідження ринку. По суті більшість інноваційних пропозицій ідентичні. Інновації, що заосновані на нових знаннях, стають об'єктом уваги та приносять великі прибутки, проте слід враховувати, що процент невдач, також значний. Складні інноваційні стратегії, як правило, не є вдалими. Інноваційні рішення мають бути простими. Ефективні нововведення мають розв'язувати лише одне конкретне завдання. Необхідно враховувати те, що з інновацією мають працювати звичайні люди з середніми здібностями. За спостереженнями фахівців найбільш ефективними інноваціями є такі, що спрямовані на задоволення потреб сьогодення.

Перспективним напрямом активізації інноваційної діяльності підприємств легкої промисловості в сучасних умовах світової конкуренції є створення якісної та екологічно безпечної продукції. Європейський Союз протягом останніх років приділяє велику увагу проблемі екологічної безпеки одягу. Для захисту внутрішнього ринку ЄС введено, так званий еко-ярлик. Основним документом ЄС щодо екологічного маркування усіх видів промислової продукції є Постанова Європейського Парламенту і Ради [5] щодо схеми присудження права на еко-ярлик Співдружності, зокрема текстильних виробів [6]. Право на присудження промисловій продукції еко-ярлика надає незалежна організація. В документах ЄС вказано критерії екологічності та якості продукції, які поділено на три основні категорії. А саме: критерії щодо текстильних волокон (обмеження шкідливих залишків у волокнах); критерії щодо процесів перероблення волокон (обмеження використання речовин, шкідливих для навколишнього середовища); критерії придатності до використання (стійкість виробів до впливу чинників зовнішнього середовища). Таким чином країни ЄС серйозно ставляться до рівня безпеки одягу та текстильної продукції, захищають свій внутрішній ринок від небезпечної продукції азійських виробників, та надають

конкурентні переваги виробникам, які досягли високого рівня якості виробництва на основі сучасних інновацій.

В Україні, на жаль, ще не існує знака екологічної безпеки одягу, що істотно гальмує просування вітчизняної продукції на європейські ринки (за винятком продукції, яка виробляється за давальницькими схемами на вітчизняних підприємствах). Значною мірою цьому посприяло б узгодження стандартів.

Впливовим напрямом активізації інноваційної діяльності промислових підприємств є створення зовнішньої інфраструктури, яка б забезпечувала своєчасне впровадження інновацій у виробництво, та перебудову внутрішньої організаційної структури підприємств. Вибір організаційної структури інноваційно активного підприємства обумовлює багато факторів.

Найбільш впливовими є інноваційна стратегія, обсяги та порядок фінансування, ступінь диверсифікованості інноваційних проєктів, ступінь ризику. Інноваційна стратегія має визначальний вплив на організаційну структуру підприємства. Стратегія лідерства передбачає формування децентралізованих організаційних структур (дивізіональних, матричних, проєктних). Стратегія прямування за лідером зумовлює формування централізованих організаційних структур (лінійно-функціональних та штабних), які забезпечують більшу стабільність. Обсяги фінансування інноваційних проєктів також впливають на формування організаційної структури: збільшення обсягів фінансування зумовлює високий ступінь децентралізації управління інноваційною діяльністю.

Ризикованість інноваційного проєкту також впливає на організаційну структуру підприємства. Чим більший ризик невизначеності результатів інноваційного проєкту, тим більше самостійності вимагається від організаційних структур.

Можна зробити висновок, що для підвищення ефективності інноваційної діяльності промислового підприємства слід формувати децентралізовані структури управління підприємством.

Важливим фактором активізації інноваційної діяльності промислових підприємств є мотивація інтелектуальної праці робітників. Діюча в інноваційній сфері оплата праці вичерпала свої можливості. Вартість інтелектуальної праці на сьогодні в Україні значно менша ніж в інших країнах. На підприємствах, що здійснюють інноваційну діяльність, особливу увагу слід приділяти матеріальному стимулюванню робітників.

Висновки

Вступ України до СОТ та збільшення обсягів експортних операцій вдвічі за останні вісім років потребують від вітчизняних промислових підприємств підвищення конкурентоздатності їхньої продукції завдяки активізації інноваційної діяльності.

Фінансування та ефективне використання інвестицій з усіх можливих джерел забезпечить успіх інноваційної діяльності підприємства.

Демографічні зміни є надійним джерелом інновацій, але врахувати їх у своїй інноваційній діяльності зможе лише те підприємство, яке проводить маркетингові дослідження ринку.

Перспективним напрямом активізації інноваційної діяльності підприємств легкої промисловості в сучасних умовах світової конкуренції є створення якісної та екологічно безпечної продукції.

Найбільш ефективними структурами управління інноваційно активних промислових підприємств є децентралізовані структури (дивізіональні, матричні, комбіновані, проєктні групи).

ЛІТЕРАТУРА

1. The Global Competitiveness Report 2007–2008 [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: - [http:// www.weforum.org/en/initiatives/gsp/GlobalEnablshTradeReport/index.htm](http://www.weforum.org/en/initiatives/gsp/GlobalEnablshTradeReport/index.htm).
2. Рейтинг самих багатих компаній України. // Гвардія. – Сентябрь. – 2008.– 144 с.
3. Державна програма розвитку промисловості на 2003–2011 р.р. [Електронний ресурс].- Режим доступу до ресурсу: [www. industry. gov.ua](http://www.industry.gov.ua).
4. Статистичний щорічник України за 2007 р.- К.: Видавництво «Консультант». – 2008. – 571 с.
5. Рішення Комісії ЄС від 15.05.2002 р. № 2002/371/ЄС.
6. Постанова Європейського парламенту і Ради від 17.07.2000 р. № 2000/1980.
7. Гречан А.П. Теоретико-методологічні основи розвитку підприємств легкої промисловості на інноваційних засадах: Монографія. – К.: КНУТД., –2005. – 208 с.
8. Шляхи активізації інноваційної діяльності підприємств: Монографія / О.І. Волков, М.П. Денисенко, А.П. Гречан та ін. – К.: КНУТД, –2005. – 775 с.

Надійшла 28.05.2009

УДК 685.589:687

НАПРЯМИ ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙ НА ПІДПРИЄМСТВАХ ШВЕЙНОЇ ПІДГАЛУЗІ ЛЕГКОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

Д.М. ЛОЙКО

Київський національний університет технологій та дизайну

У статті досліджено основні напрями розробки та впровадження інновацій на підприємствах швейної підгалузі легкої промисловості з урахуванням зарубіжного досвіду та шляхи набуття підприємством майнових прав на інновацію

На сьогодні в Україні іншого шляху розвитку, крім інноваційного, немає. Старіння основного капіталу та методів керування дійшли крайньої межі. Наявність потужного інтелектуального та як наслідок, інноваційного потенціалу ще зберігається, але за умови низького рівня інвестування інноваційної діяльності підприємств цей потенціал поступово руйнується. На більшості підприємств легкої промисловості інноваційна діяльність не здійснюється, що підтверджується статистичними даними. Протистояти швидко зростаючій конкуренції азіатських (насамперед китайських) товаровиробників одягу вітчизняні підприємства легкої промисловості можуть тільки завдяки впровадженню інновацій як власних, так і запозичених, які спрямовані на надання нових споживчих властивостей одягу та на поліпшення якості традиційних моделей одягу.

Постановка проблеми

Формування інноваційної стратегії на підприємствах швейної підгалузі легкої промисловості неможливо без вирішення питань, які саме інновації потрібні підприємству, яким чином їх придбати, за які кошти та як вони вплинуть на основні техніко-економічні показники роботи підприємства.

Більшість досліджень зосереджено на теоретичних та методологічних проблемах інноваційного розвитку легкої промисловості як галузі [1,2], особливостях механізму стратегічного інноваційного керування [3].